دانشگاه خوارزمی

تدابیر پیشگیرانه در طراحی زیرساخت‌های عمرانی برای شرایط جنگ

علی قنبری

(استاد گروه مهندسی عمران، دانشگاه خوارزمی)

تعریف زیرساخت‌های حیاتی
(۵ دسته اصلی: انرژی، حمل‌ونقل، آب، مخابرات، اطلاعات)

زیرساخت‌های حیاتی، دارایی‌ها و سیستم‌های فیزیکی و مجازی هستند که از کار افتادن یا نابودی آنها اثر فلج‌کننده بر امنیت ملی، اقتصاد، سلامت یا نظم عمومی دارد. مانند:

- ✓ نیروگاه‌ها و شبکه برق
- ✓ سدها و تأسیسات آب و فاضلاب
- ✓ شبکه‌های مخابرات و اینترنت
- ✓ حمل‌ونقل (فرودگاه‌ها، راه‌آهن، پل‌ها، تونل‌ها)
- ✓ بیمارستان‌ها و مراکز درمانی
- ✓ تأسیسات نفتی، گازی و پتروشیمی
- ✓ مراکز فرماندهی و نظامی
- ✓ سیستم‌های بانکی و مالی

طبقه‌بندی تهدیدات و نقاط آسیب‌پذیر زیرساخت‌ها

- حملات هوایی (موشک، بمب، سنگرشکن) به پرتال تونل‌ها، پل‌ها، پست‌های برق حملات پهپادی به تأسیسات باز، خطوط انتقال
- انفجارهای زمینی روی کوله‌پل‌ها، ورودی تأسیسات
- حملات سایبری به مراکز کنترل داده و SCADA

زیرساخت مقاوم، بازدارنده است و هزینه حمله را برای دشمن افزایش می‌دهد

آیا استفاده از سازه‌های زیرزمینی برای دیتاسنترها در برابر موشک‌های سنگرشکن مدرن (مثل MOP آمریکا) مؤثر است؟

اصول کلی تدابیر پیشگیرانه

- **اصل اول: پراکندگی و افزونگی**

✓ مثال: نیروگاه‌های خورشیدی پراکنده به جای یک نیروگاه بزرگ

- **اصل دوم: استتار و فریب**

✓ مثال: پل‌های قلابی در کوزوو، هواپیماهای بادی در عراق

- **اصل سوم: مقاوم‌سازی و مدفون‌سازی**

✓ مثال: آشیانه‌های زیرزمینی، دیوارهای حائل

- **اصل چهارم: جداسازی و فیوز سازه‌ای**

✓ مثال: مفاصل شکل‌پذیر در پل‌ها و پرتال تونل‌ها

- **اصل پنجم: آماده کردن طرح های واکنش سریع برای بازسازی**

✓ مثال: سازه‌های پیش‌ساخته و ماژولار: انبار کردن قطعات یدکی (پل، ریل، پست برق) برای جایگزینی سریع

❖ **هزینه پدافند غیرعامل، همیشه کمتر از هزینه بازسازی پس از جنگ است**

تدابیر پیشگیرانه برای پل های بزرگ

مشکل: فروپاشی پیشرونده (Progressive Collapse)

راهکارها:

سیستم فیوز سونآستانه (جذب انرژی در عضو قربانی)

مسیرهای بار جایگزین (افزونگی)

کابل‌بندی بادبزنی به جای موازی

مقایسه کوله پل: بتن صلب ✗ در مقابل خاک مسلح ✓

خرابی پیشرونده

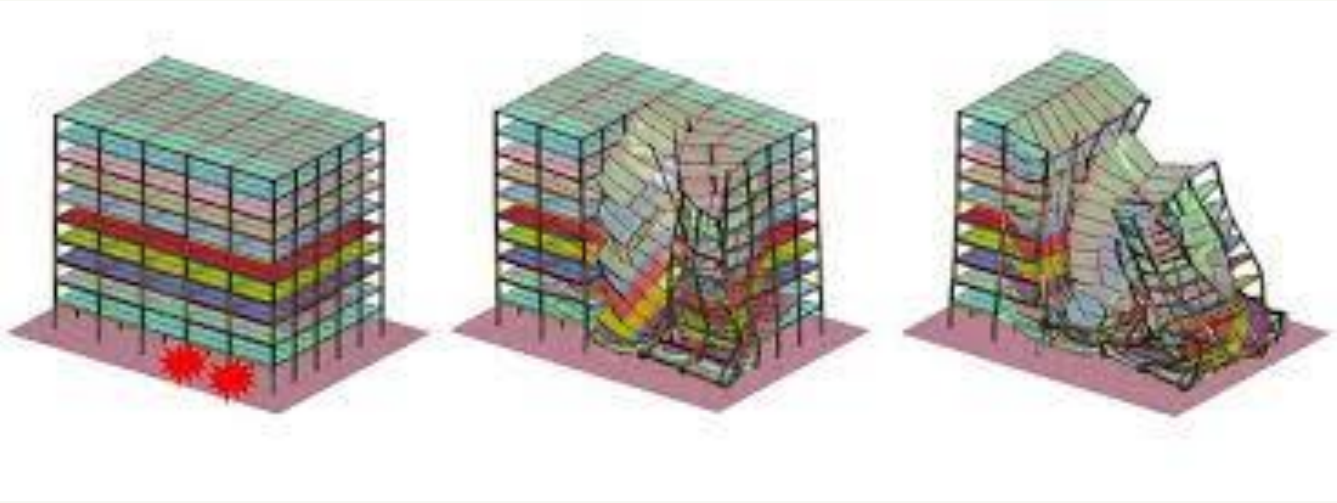

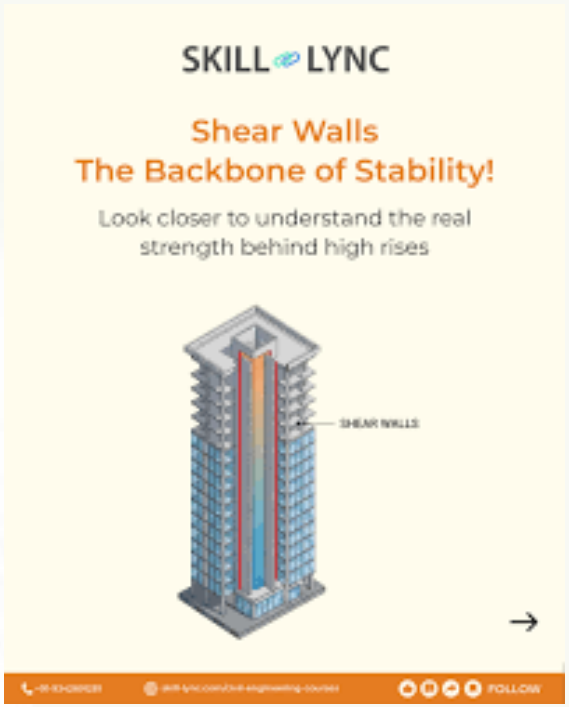

خرابی پیشرونده

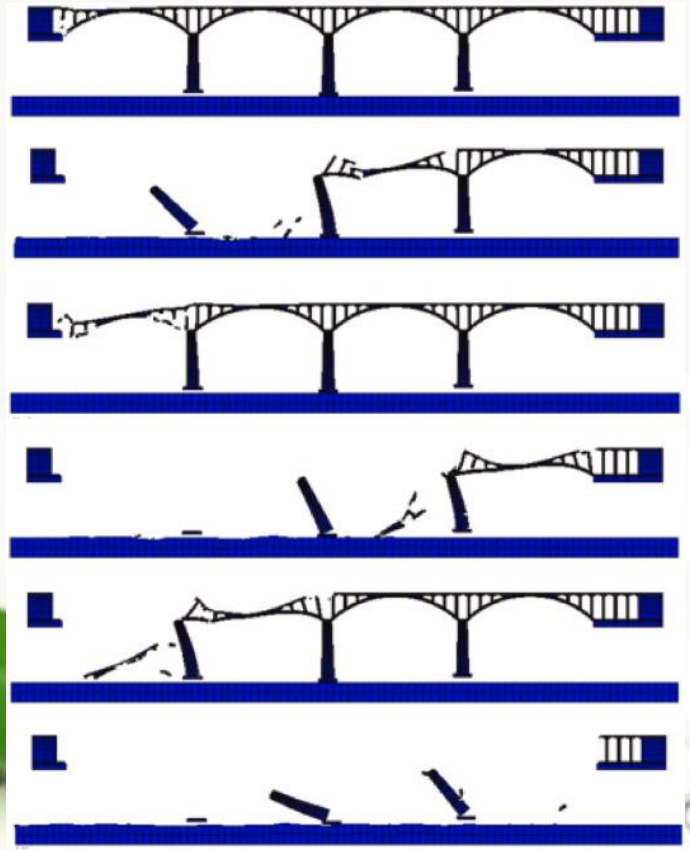

عملکرد مثبت سازه پژوهشگاه فضایی ایران در طرشت

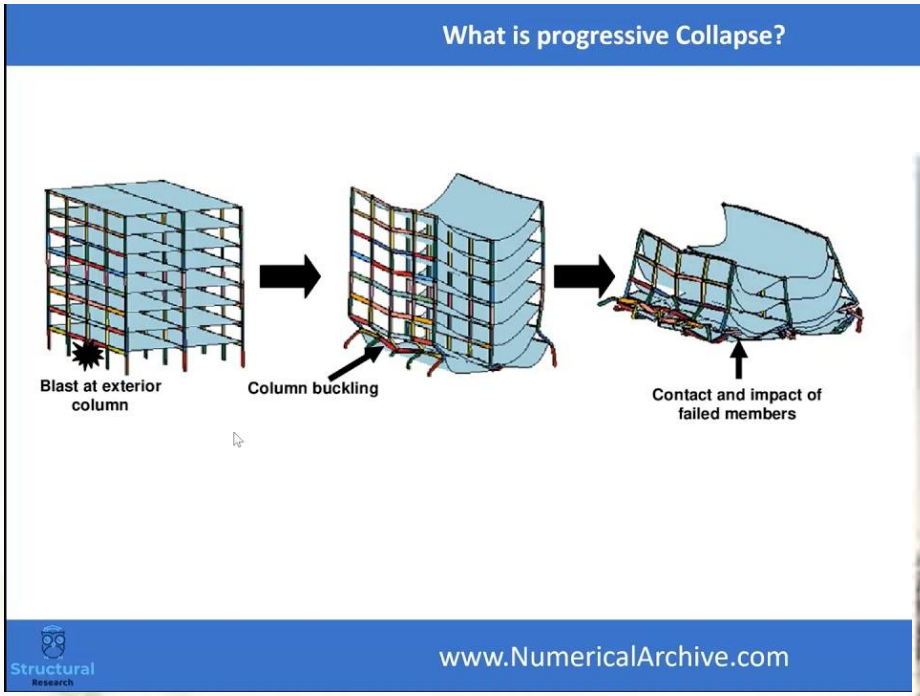

تخریب زیرساخت های در جنگ

ده پل کوچک به جای یک پل بزرگ

دفاع چند لایه برای پل ها

با از بین رفتن یک مکانیزم سایر مکانیزمها پایدار بمانند.

(مثال: ترکیب کابلهای کاهنده لنگر و عرشه مقاوم)

پل فردیس

امکان حرکت گهواره ای پی پل ها

با از بین رفتن یک مکانیزم سایر مکانیزمها پایدار بمانند.

(مثال: ترکیب کابلهای کاهنده لنگر و عرشه مقاوم)

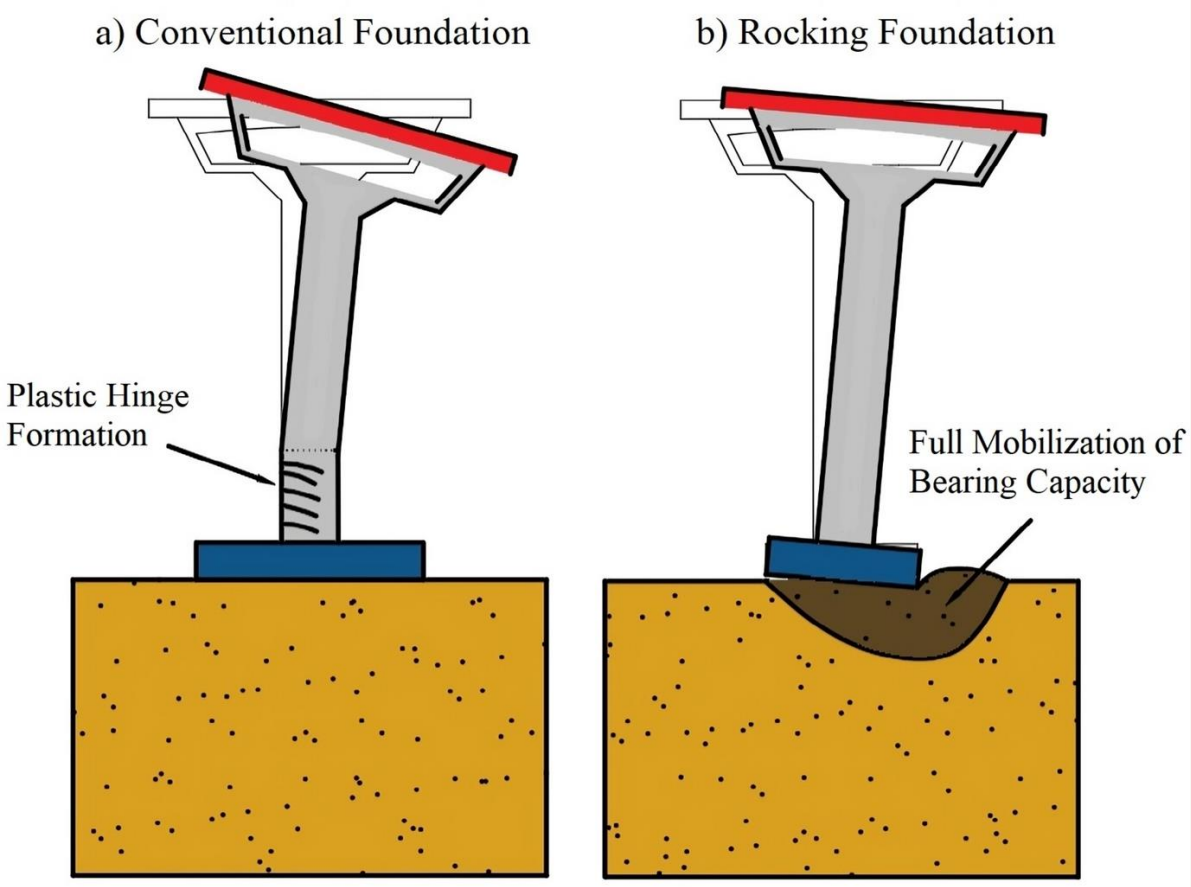

ساخت مدولار
پل ها

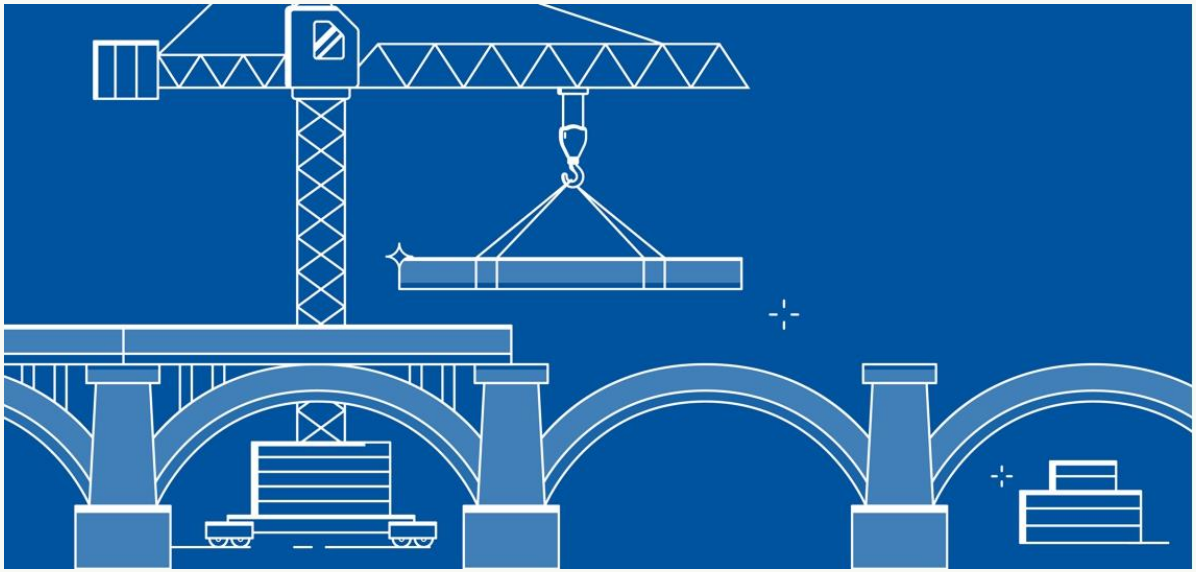

ساخت مدولار
پل ها

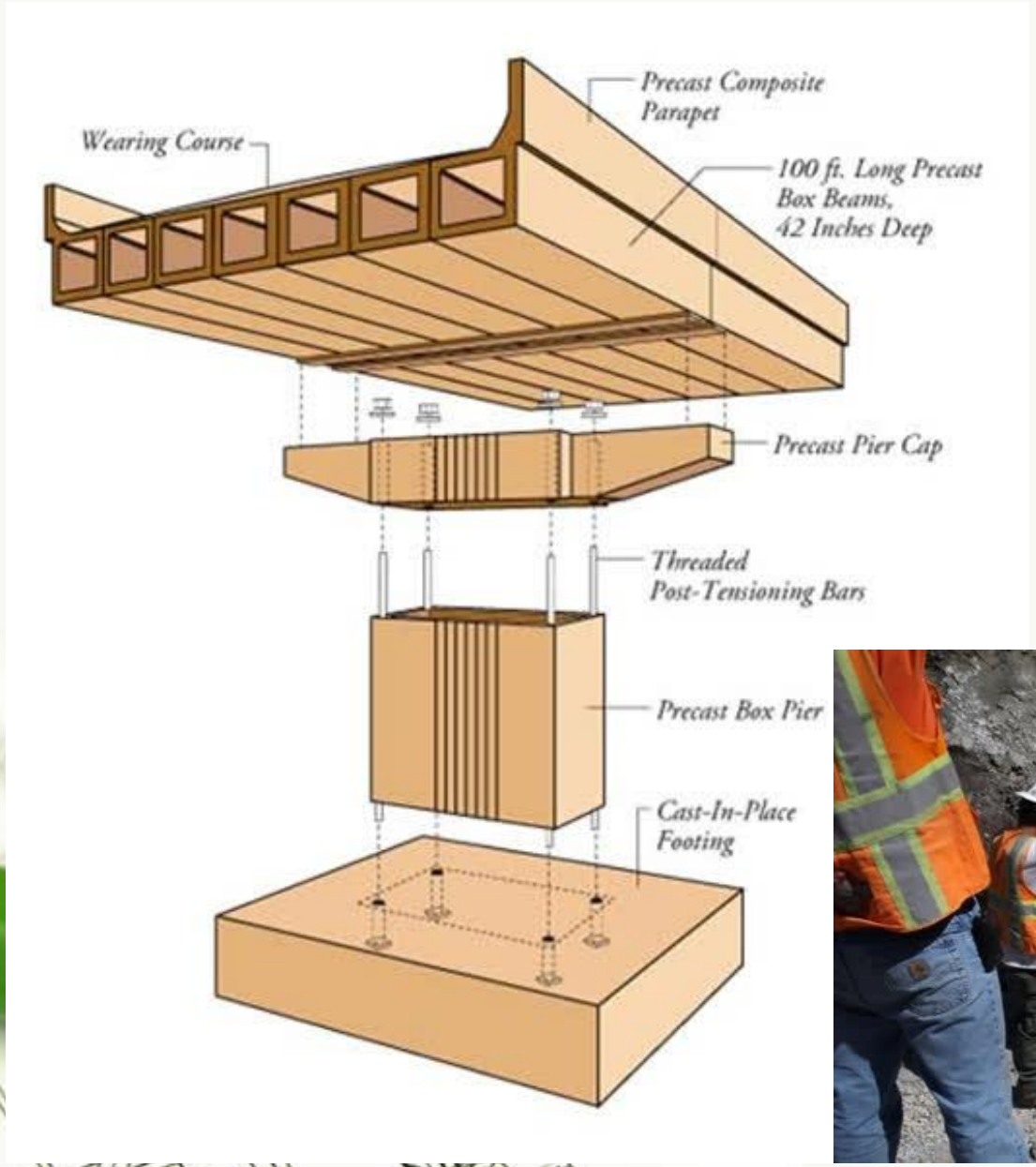

ABC bridges . post-tensioned bridge Deck.

نقش مهم پرتال در کاهش صدمات به تونل در جنگ

تدابیر پیشگیرانه برای پرتال تونل ها

مشکل: ورودی تونل، قیف تمرکز موج انفجار

راهکارها:

- ✓ هندسه غیرمستقیم (L یا Z شکل)
- ✓ حفره‌های جاذب شوک (Blast Pockets) کاهش تا ۶۴٪ فشار
- ✓ دریچه‌های ضد انفجار (Blast Valve) تحمل بیش از ۳ بار فشار
- ✓ موانع متحرک موج‌گیر :کاهش ۷۸٪ فشار در مطالعات میدانی
- ✓ ترمیم سریع: قوس‌های پیش‌ساخته فولادی + بتن‌پاشی سریع

تدابیر پیشگیرانه برای پرتال تونلها :

هندسه غیر مستقیم

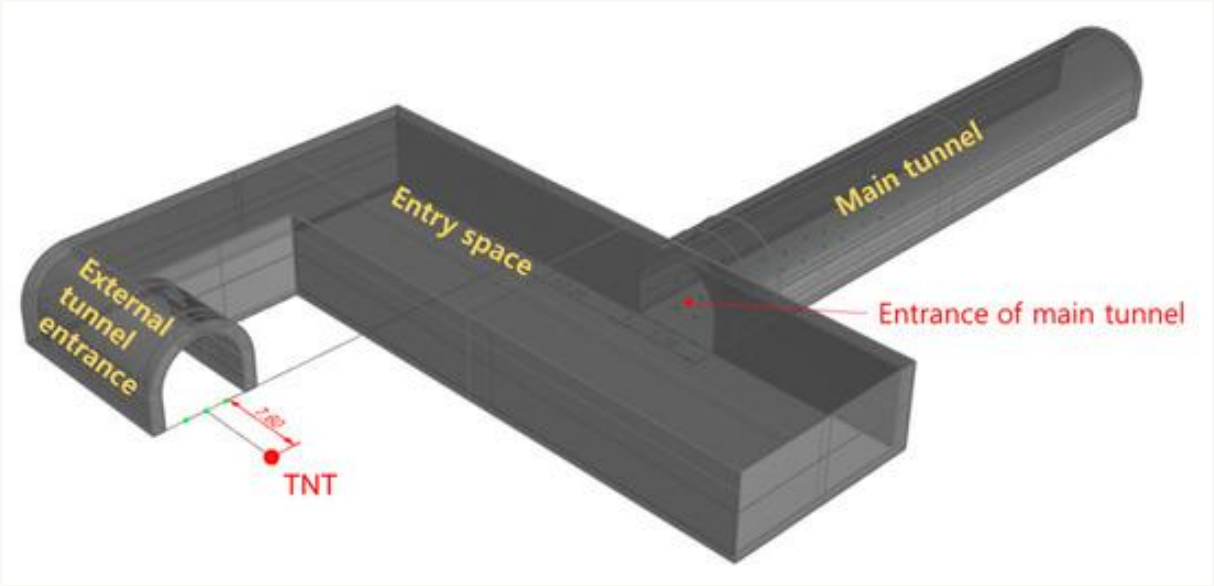

عمق نفوذ بمب سنگرشکن و بمب یک تنی

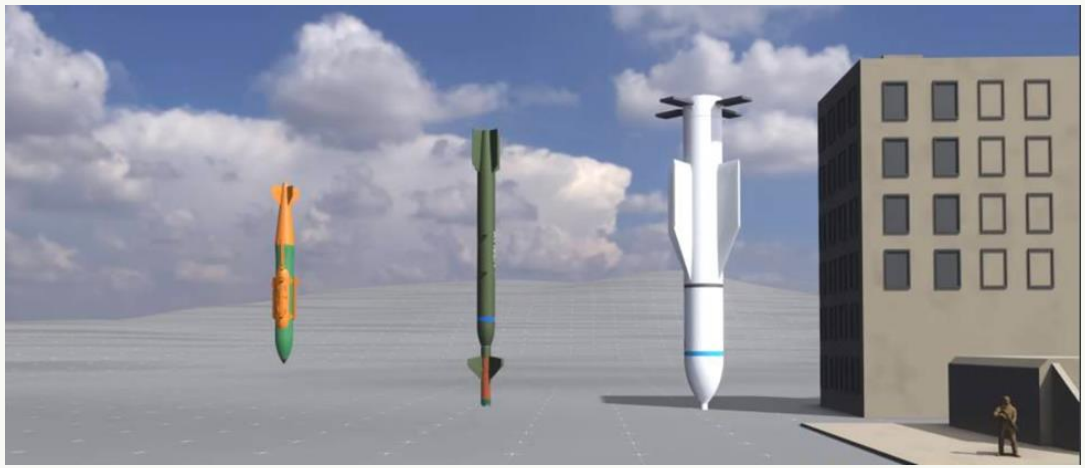

عمق نفوذ سنگرشکن GBU-57

Soil: 60 m

Conventional concrete: 15 m

عمق نفوذ بمب یک تنی BLU-109

Soil: 12 m

Rock: 5m

Concrete: 1.5 m

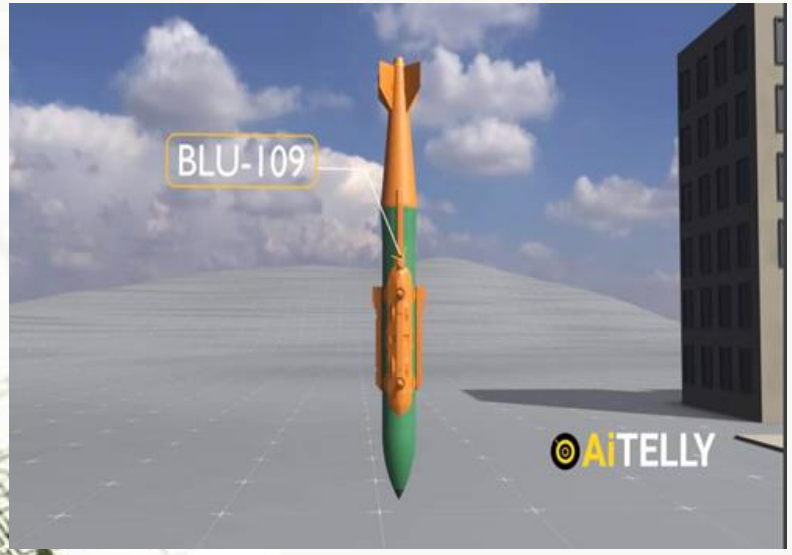

استفاده از موج گیری در تاسیسات تونل

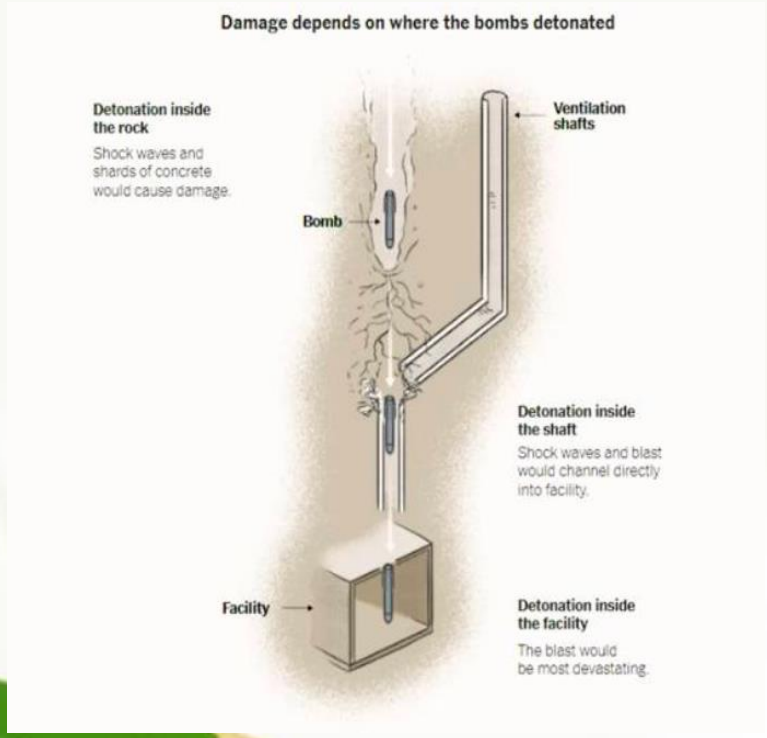

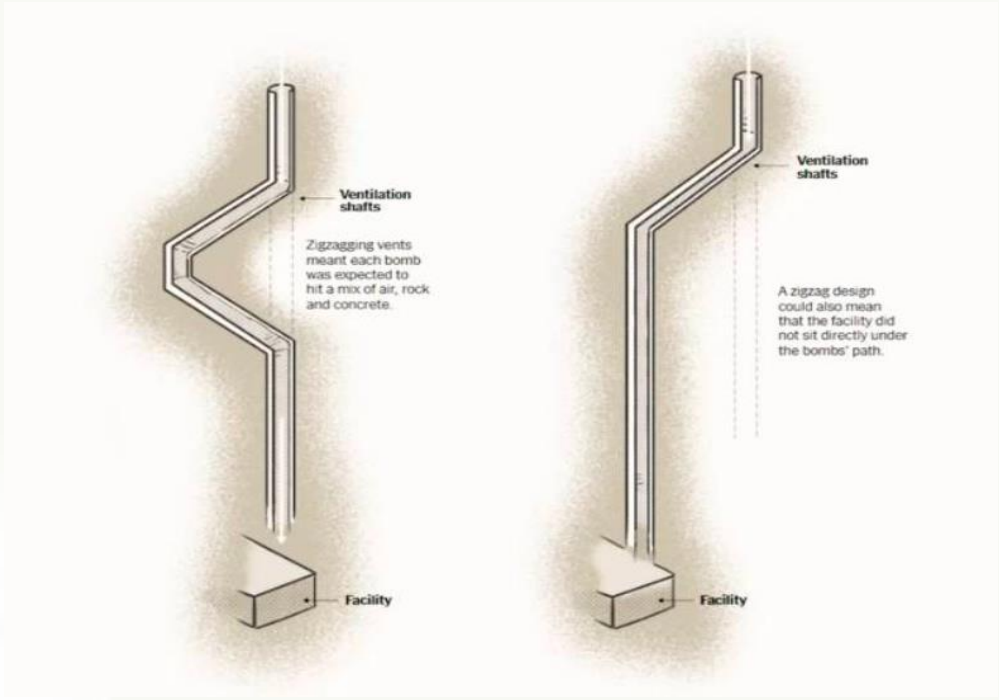

حفره‌های جاذب شوک (Blast Pockets)

- حفره‌های جاذب شوک به صورت فرورفتگی در دیواره‌های مجرای ورودی تعبیه شده و با ایجاد فضای انبساط و انحراف، فشار موج را کاهش می‌دهند. مطالعات نشان می‌دهد با بهینه‌سازی شکل ورودی و استفاده از این حفره‌ها، حداکثر ۶۴.۵ درصد از فشار اضافی داخل تونل کاسته می‌شود.

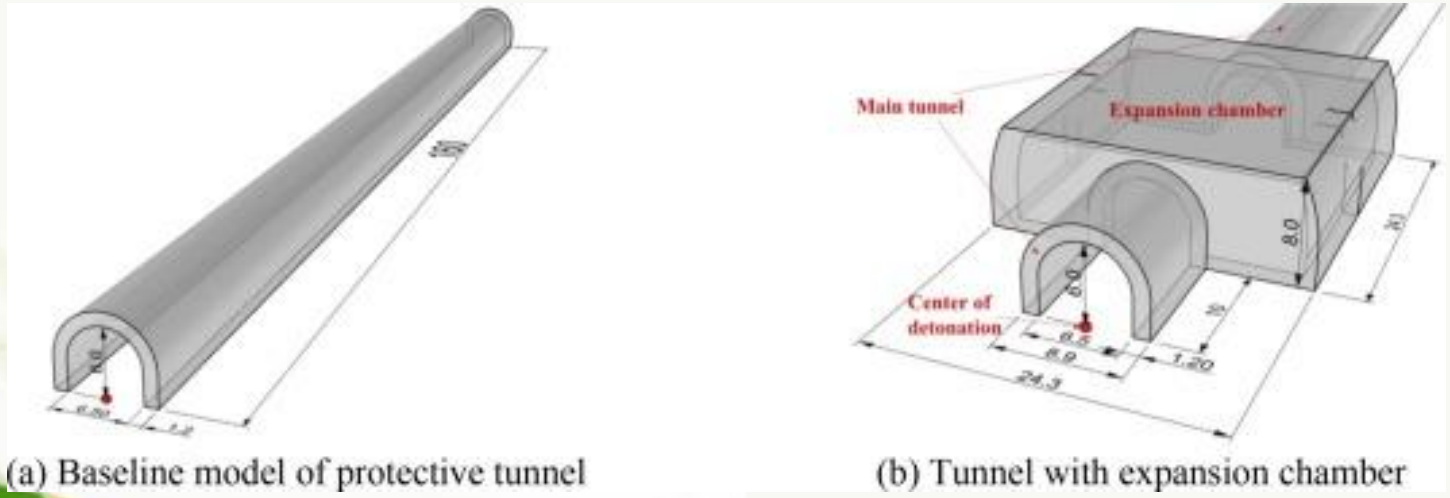

(a) Baseline model of protective tunnel

(b) Tunnel with expansion chamber

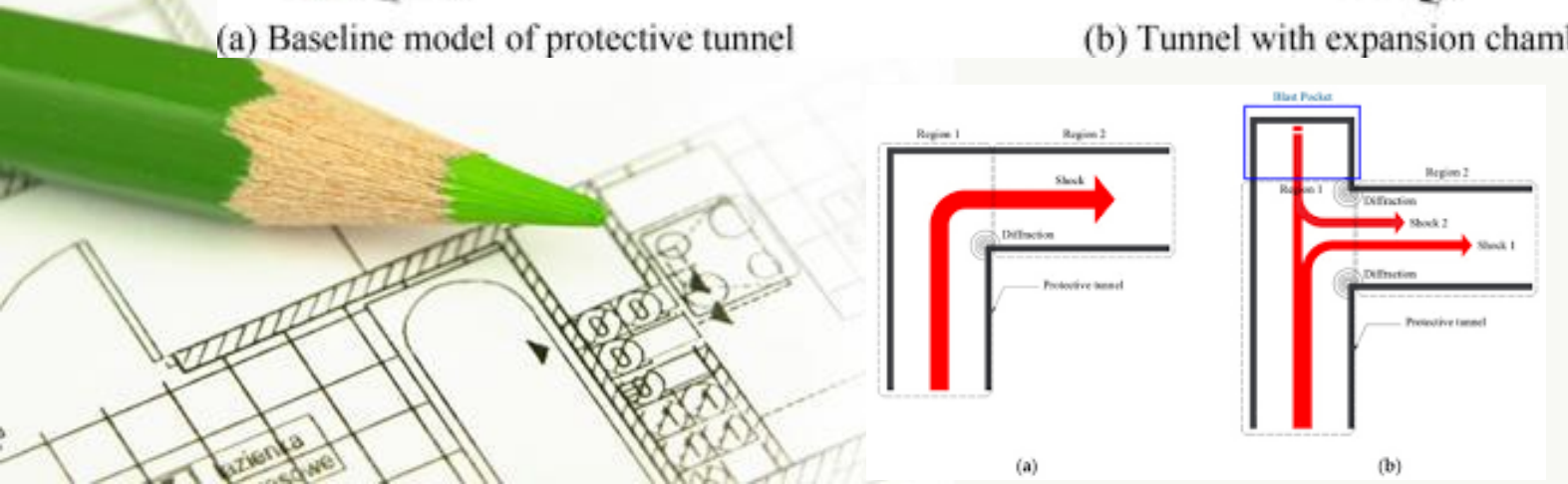

نمونه موج گیر

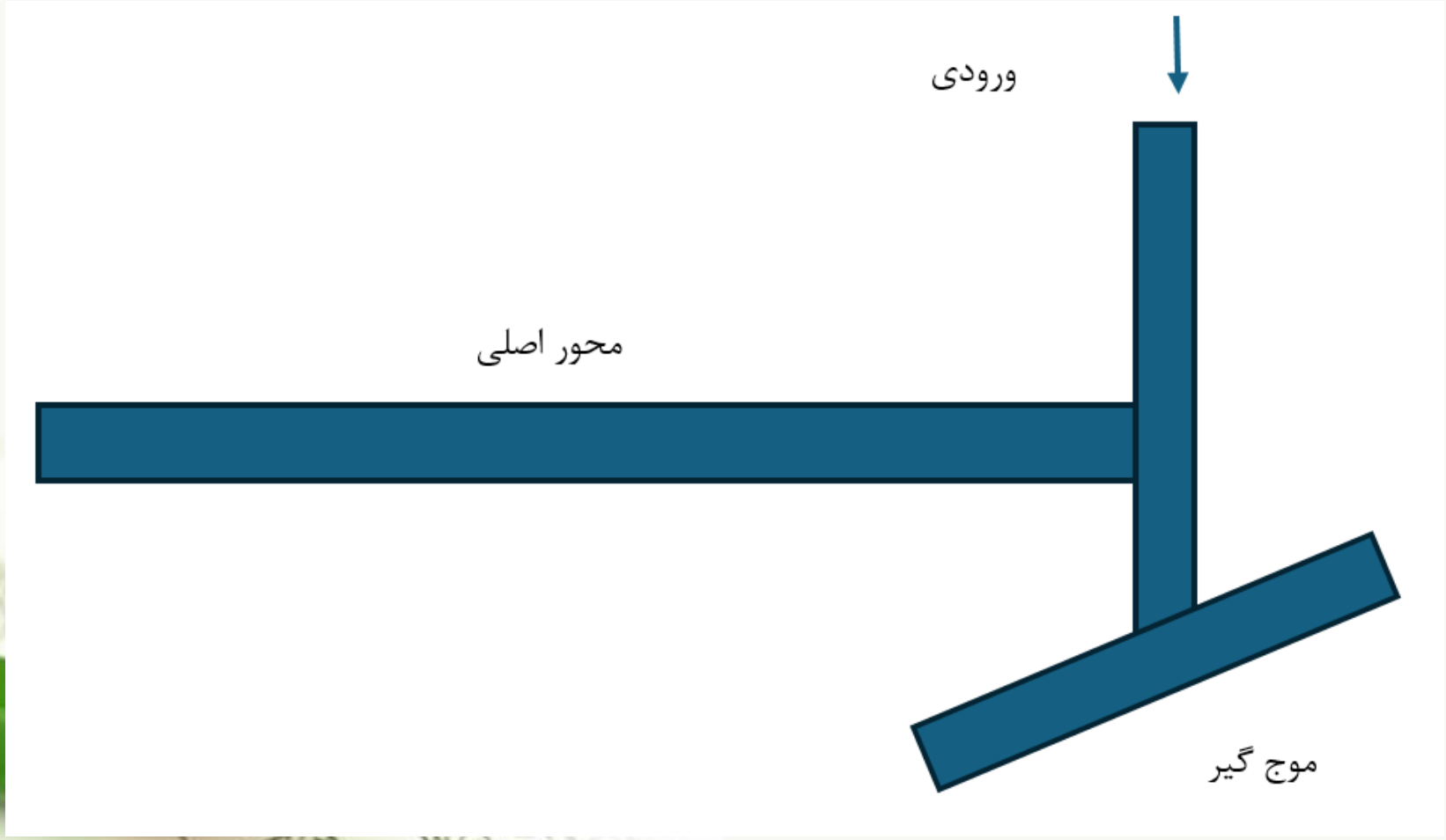

موانع فیزیکی و موج‌گیر (WaveBlocker)

مانعی در مسیر موج ایجاد می‌شود تا آن را ضعیف کند:

- موج‌گیرهای متحرک (مانند مکانیزم های مسدودکننده موج): یک مانع متحرک در فاصله مشخصی از ورودی مستقر می‌شود. در یک مطالعه میدانی، این روش فشار اوج موج انفجار را از ۲,۴۹ کیلوپاسکال به ۰,۵۵ کیلوپاسکال کاهش داد (حدود ٪۷۸).
- موانع هندسی (مثلثی، ذوزنقه‌ای) در داخل کریدور ورودی: آزمایش‌ها نشان داده است که با پوشش تنها ۲۳ درصد از سطح مقطع تونل توسط این موانع، فشار موج تا ۵۰ درصد کاهش می‌یابد.
- دریچه‌ها و صفحات ضربه‌گیر: تضعیف موج انفجار به صورت موضعی قبل از انتشار به عمق.

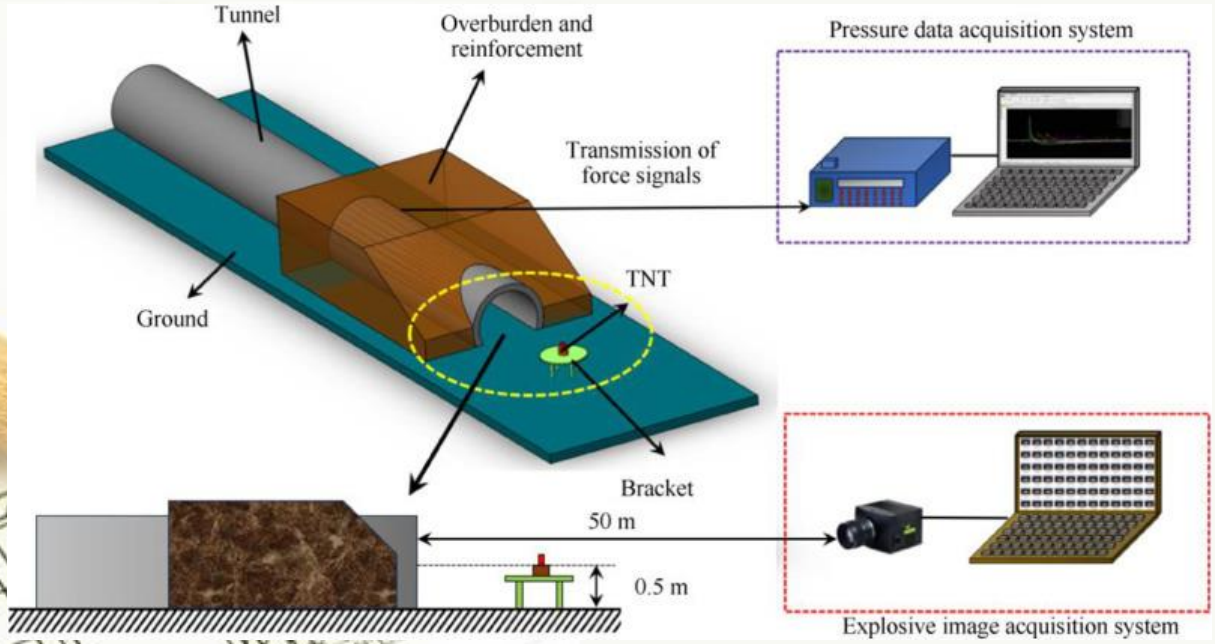

تاثیر اصلاح پرتال در کاهش انرژی انفجار
(مطالعه صحرایی در چین با دو کیلوگرم تی ان تی)

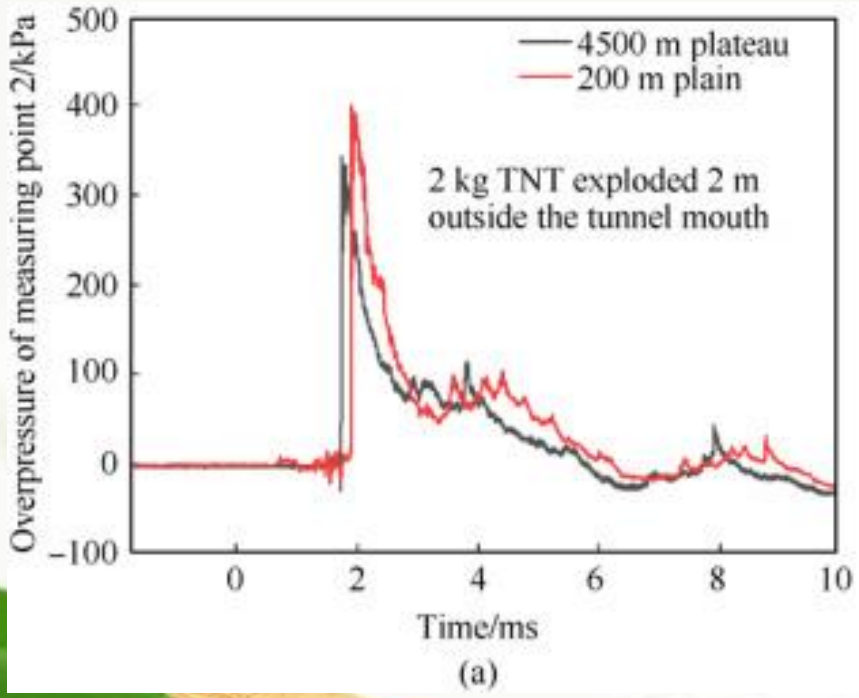

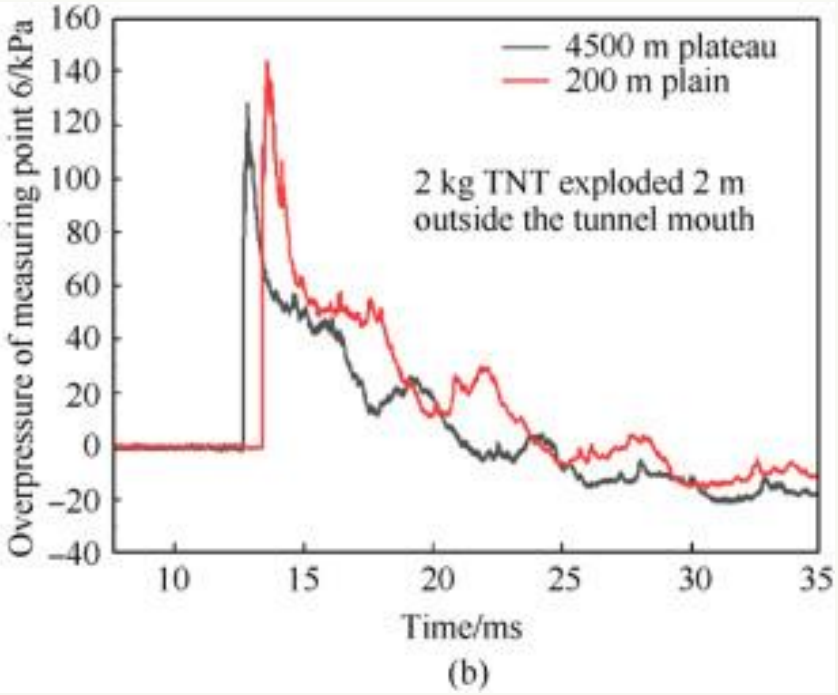

Defence Technology
Volume 43, January 2025, Pages 120-141

آزمایش های صحرایی در چین روی پرتال تونل ها

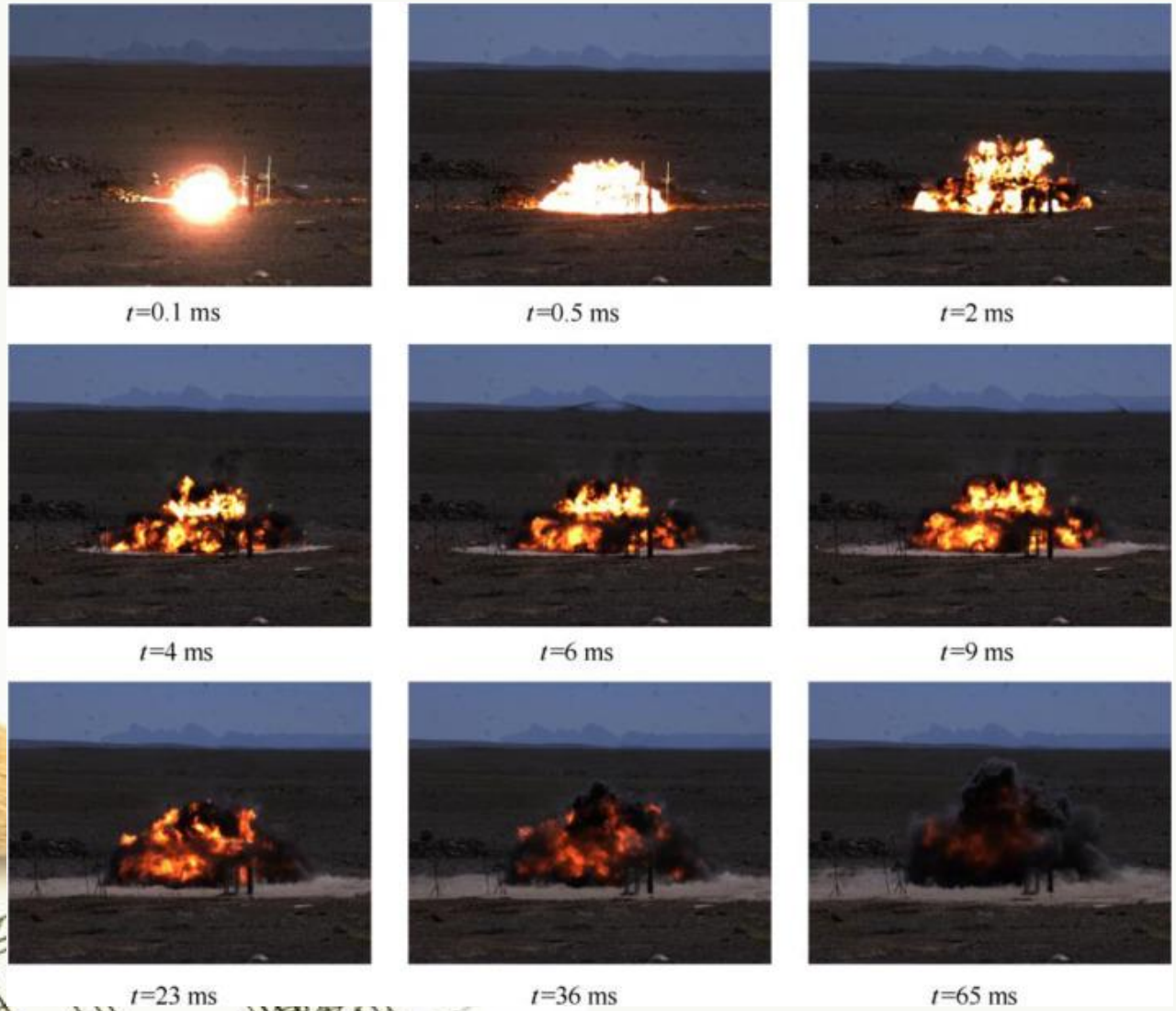

Effects of Entrance Shape and Blast Pocket on Internal Overpressure Mitigation for Protective

- **شکل ساده ورودی مانند یک قیف عمل کرده و موج را متمرکز می‌کند.**

✓ **شکل‌های غیرمستقیم (L شکل یا Z شکل) به جای بازشوی مستقیم – راهروهای ورودی با ۲ تا ۳ پیچ ۹۰ درجه مثل یک تله انرژی عمل کرده و بخش بزرگی از فشار موج را قبل از رسیدن به فضای اصلی تلف می‌کنند.**

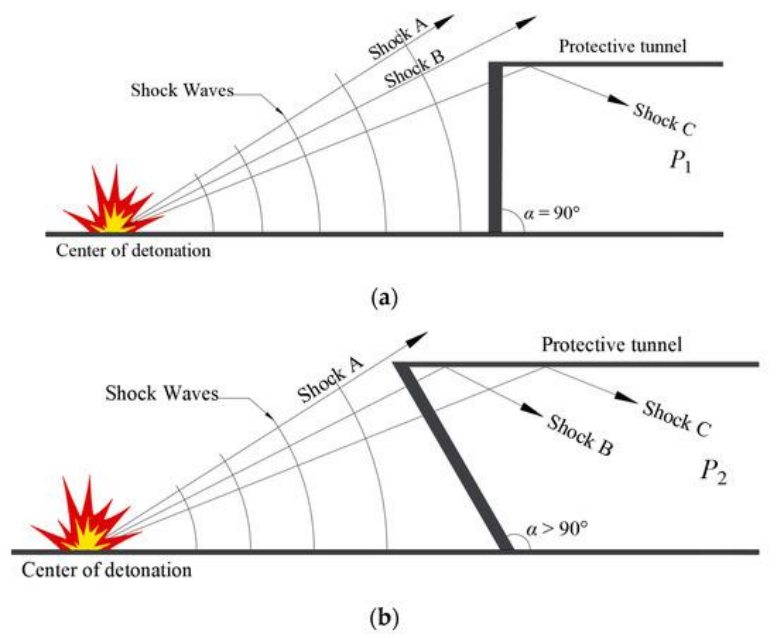

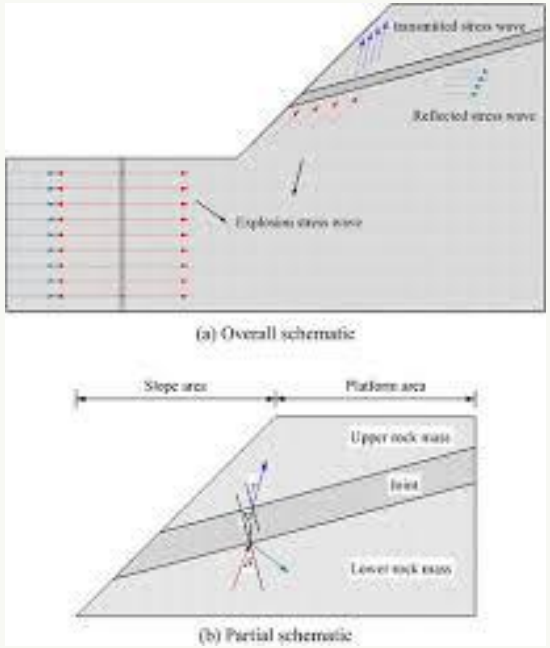

طراحی یک تونل مقاوم در برابر بمباران در انگلیس

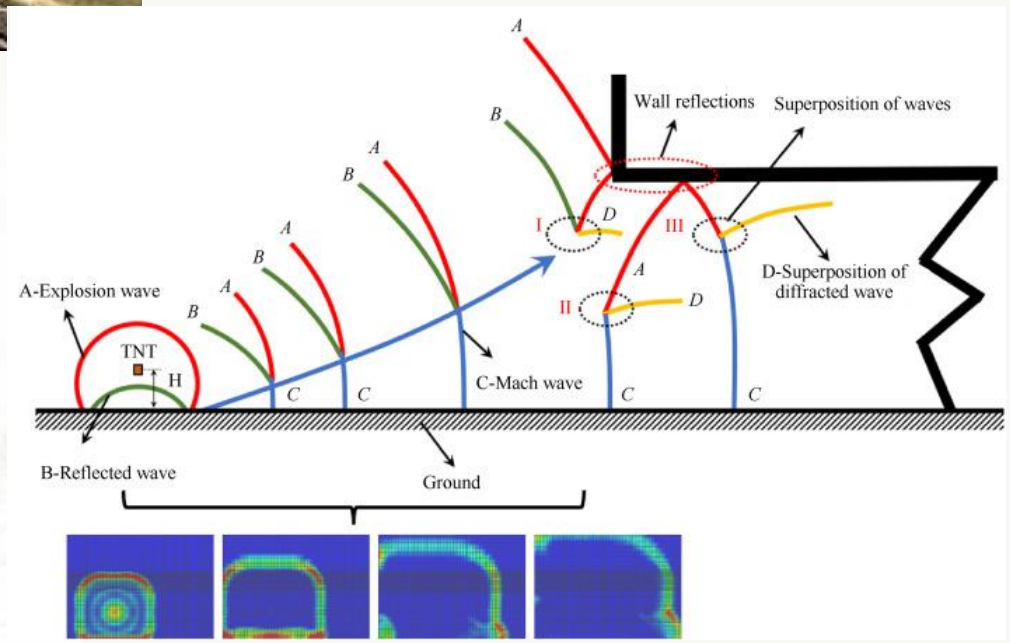

پرتال چند پوسته

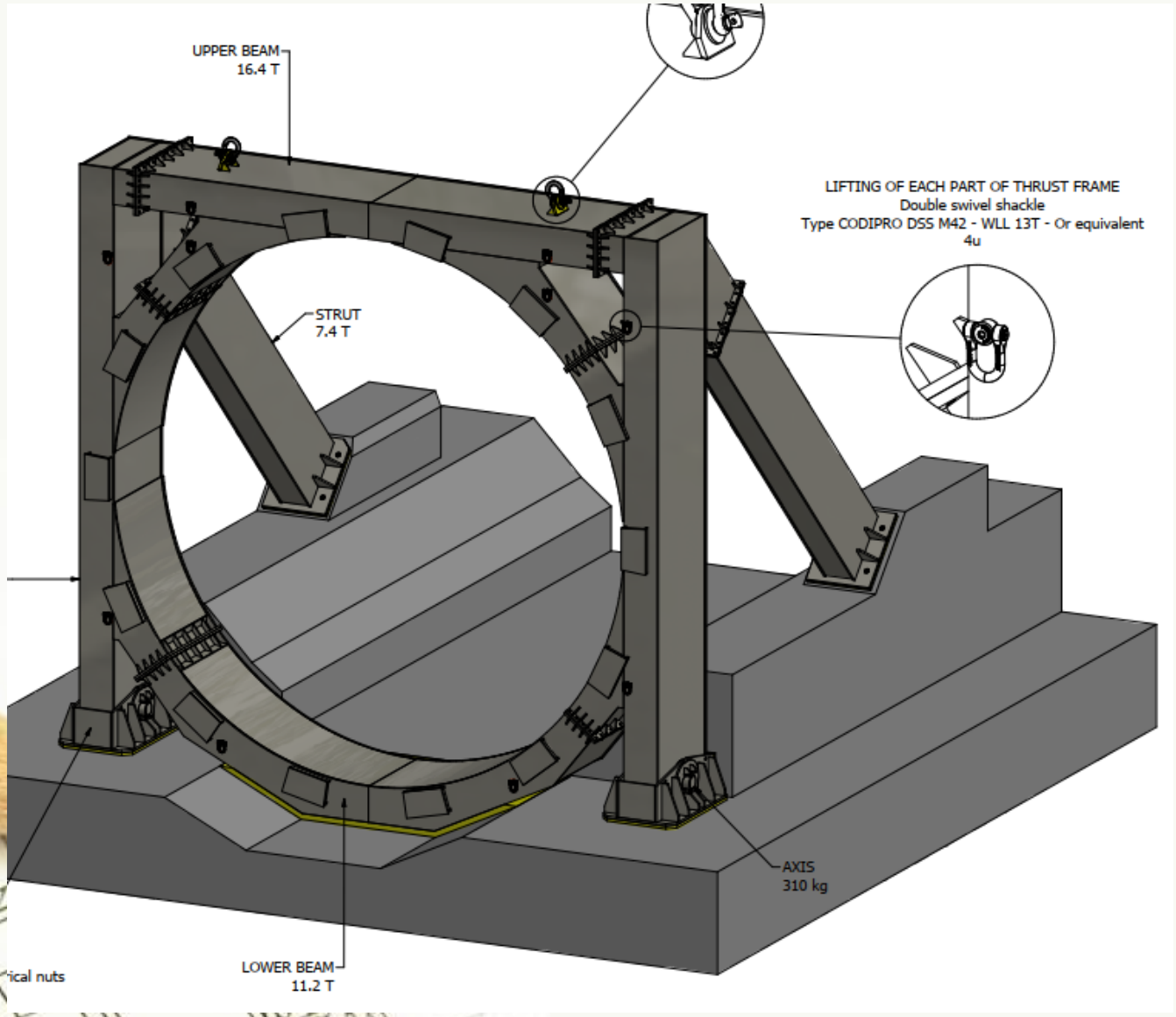

نمونه‌های موردی دیگر

- غارهای ویتنام (تاریخی): ورودی‌ها به سمت پایین و با زاویه حفر می‌شدند تا موج انفجار مستقیماً وارد نشود و با موانع سنگی پوشانده می‌شدند.
- تونل‌های دفاعی چین (مدرن): استفاده از ورق‌های کربنی و فولادی و بتن‌پاشی برای تقویت ورودی‌ها بدون حفاری مجدد.
- تونل «بای تاکون» (چین) – ۲۰۲۲: استفاده از مکانیزم مسدودکننده موج فشار اضافی انفجار را تا یک‌چهارم کاهش داد.
- مطالعه کره جنوبی (۲۰۲۵): بهینه‌سازی عمق Blast Pockets و شکل ورودی منجر به کاهش ۶۴٫۵ درصدی فشار انفجار در داخل تونل شد.
- سیستم‌های سوئیسی (Lunor): تولید درب‌های استاندارد ضد انفجار با قابلیت تحمل فشار بیش از ۳ بار برای زیرساخت‌های حیاتی و پناهگاه‌ها.

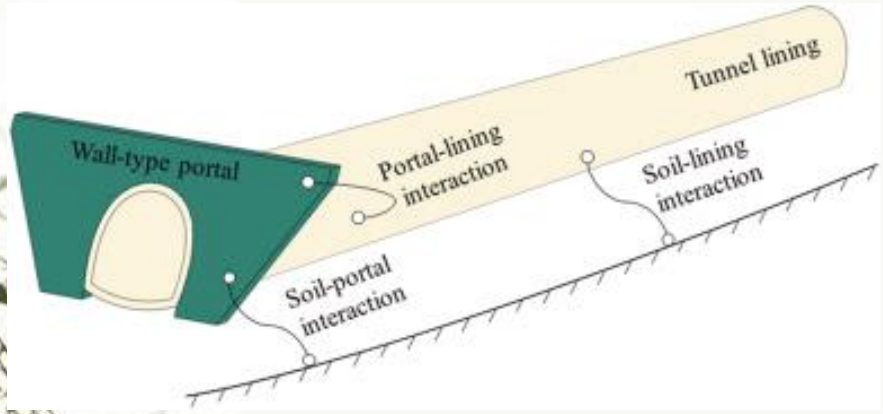

تدابیر پیشگیرانه برای نیروگاه های حرارتی

- دیوارهای حائل بتنی اطراف ترانسفورماتورها
- پناهگاه برای دیگ‌های بازیاب حرارت (HRSG)
- استفاده از ژنراتورهای پراکنده خورشیدی/گازی کوچک

➢ بازسازی سریع:

- تعمیر سرد (خاموشی کامل، ایمن، زمان‌بر)
- تعمیر گرم (تحت فشار، ریسک بالا، بدون قطع تولید)
- انبار ترانسفورماتورهای یدکی و تیم‌های سیار

در اوکراین، مهندسان با استفاده از تعمیر سرد، نیروگاه‌ها را در برابر بمباران‌های مکرر بازگرداندند.

تاسیسات زیرزمینی امنیت بالاتری دارند

برای تجهیزات حیاتی مانند دیسک ذخیره‌سازی اطلاعات (Hard Disk) که در مراکز داده وجود دارد، یک حفاظ واقعی باید ابعاد زیر را داشته باشد:

عمق دفن: حداقل ۳۰ تا ۴۰ متر زیر سطح زمین.

پوشش خاکی: حداقل ۱۰ تا ۱۵ متر متراکم روی سازه.

پوسته بتنی اصلی: ضخامتی بین ۱,۵ تا ۲ متر با میلگردهای فولادی درجه بالا.

لایه جاذب شوک: یک لایه داخلی (مثلاً از جنس فولاد یا سرامیک) برای جذب انرژی انفجار.

این اعداد و ارقام بر اساس الزامات مهندسی برای مقابله با بمب‌های قدرتمندی مثل GBU-28 نفوذ به ۶ متر بتن مسلح) است.

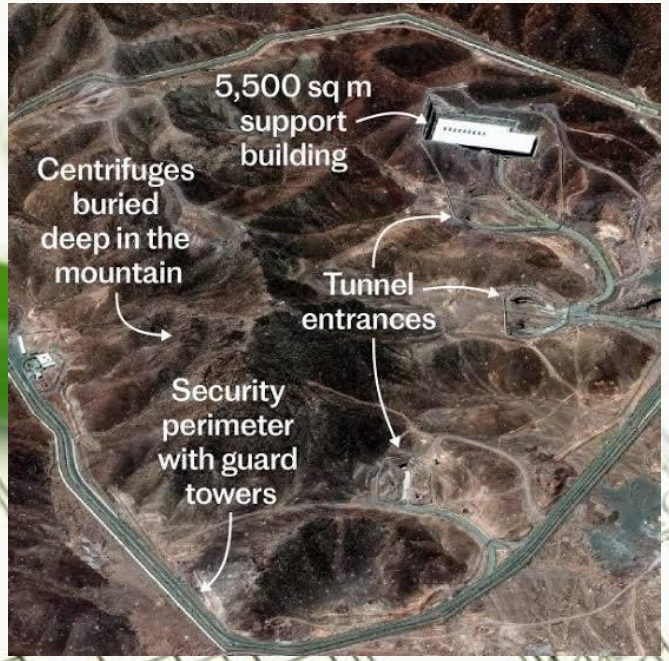

همه چیز زیر زمین امنیت بیشتری دارد

نیروگاه ۲۰۰۰ مگاواتی کارون ۳

Jebel Ali Power and Desalination Plant

بزرگترین نیروگاه تولید همزمان آب و برق جبل علی کشور امارات با ظرفیت تولید ۸،۵۰۰ مگاوات که شامل ۶ ایستگاه تولید برق است. حدود ۲۵ درصد برق کشور را تامین می کند. این نیروگاه افزون بر تولید برق، آب شیرین‌کن نیز هست که جدیدترین و بزرگ‌ترین نیروگاه آب شیرین‌کن در دنیاست. در زمان بهره‌برداری کامل، روزانه ۴۷۰ میلیون گالون امپریال آب، نمک‌زدایی می‌کند. سوخت اصلی واحدها، گاز طبیعی است و سوخت پشتیبان آن گازوئیل است.

- **امارات ۱۲ نیروگاه دارد و حدود ۴۰ هزارمگا وات برق تولید می کند.**

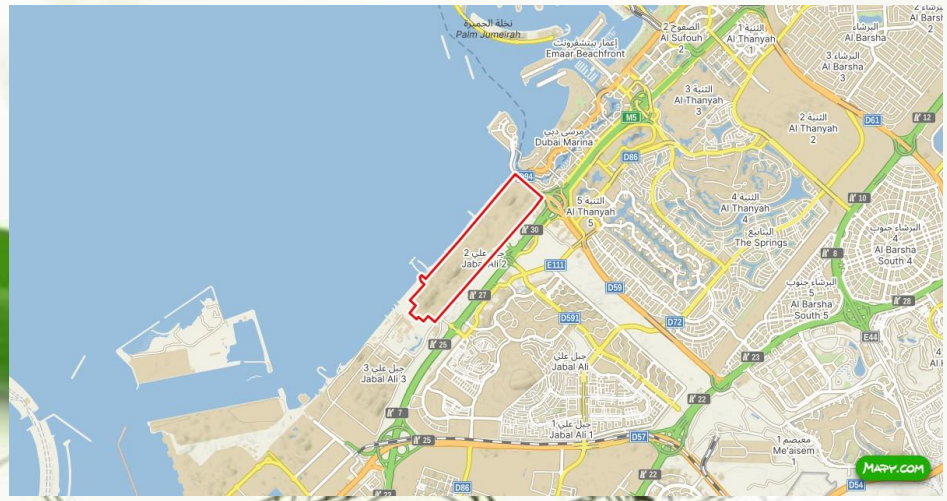

غارهای طبیعی
زیرزمینی ذخیره مواد
(گنبدهای نمکی)

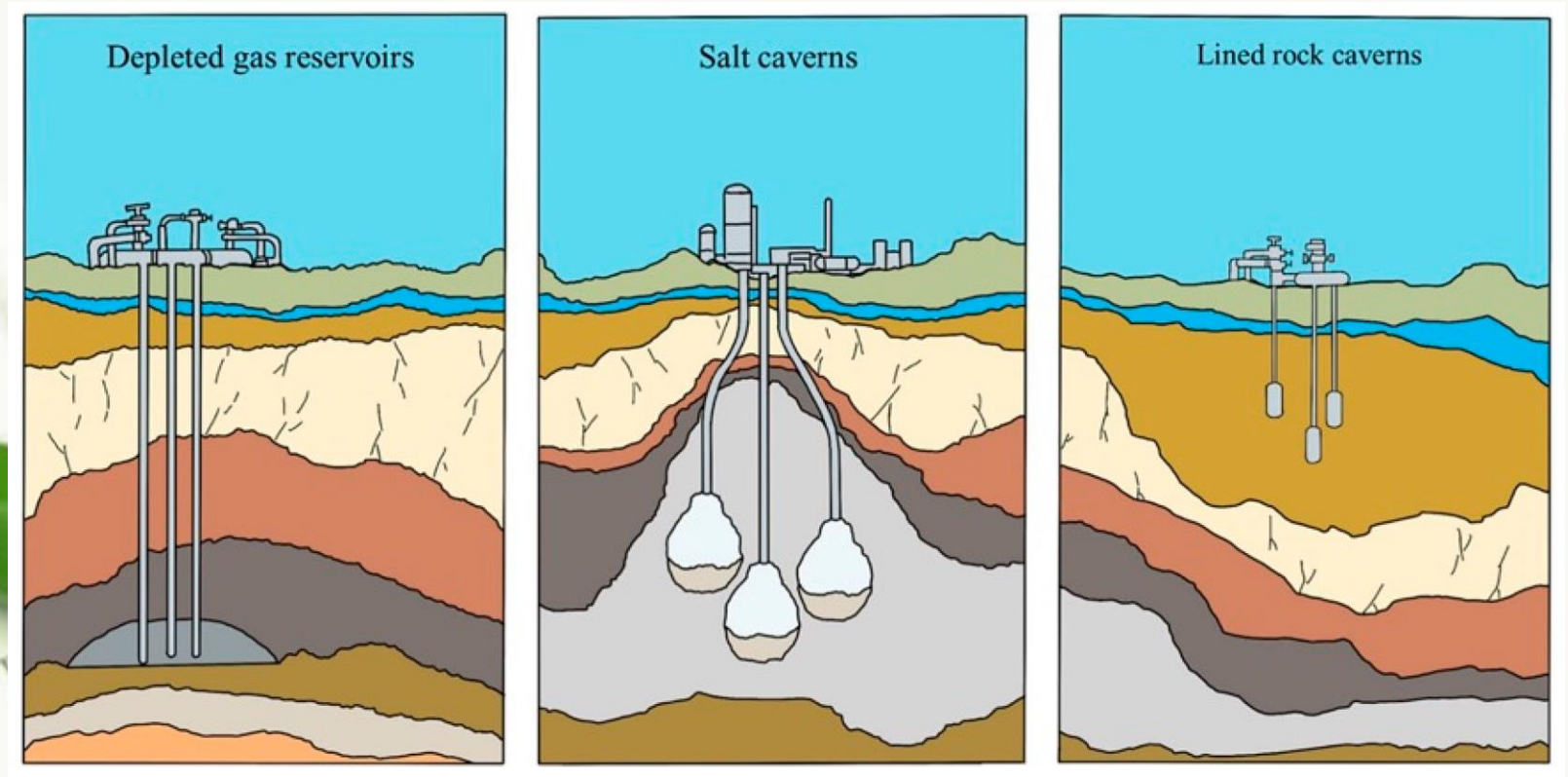

اصل پراکندگی در جانمایی سیلوها و انبارهای مواد غذایی

اصل پراکندگی در انبارهای مواد غذایی

انفجار بزرگ لبنان در انبار
نیترات آمونیم

شریانهای حیاتی
(لوله های آب، گاز، نفت، ...)

تخریب زیرساخت ها توسط آمریکا در جنگ

www.golagha.ir